

Utlåtande Rotel VI, Rotel VII (Dnr KS 2025/646)**Motion om att utreda demokrativillkoren i syfte att
skärpa dessa för att motverka antidemokratiska
krafter som hyr i andra- eller tredjehand**

Motion av Jan Jönsson, Björn Ljung och Åsa Nilsson Söderström
(alla L)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen besvaras med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarråden Torun Boucher och Alexandra Mattsson**Sammanfattning av ärendet**

Jan Jönsson, Björn Ljung och Åsa Nilsson Söderström (alla L) har väckt en motion i kommunfullmäktige. Motionärerna föreslår att staden utreder och skärper de demokratiska villkoren för lokaluthyrning och kulturstöd, för att motverka att antidemokratiska aktörer hyr stadens lokaler i andra eller tredje hand.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Civil Rights Defenders och Stiftelsen Expo.

Civil Rights Defenders och Stiftelsen Expo har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret konstaterar att frågan omfattas av uppdrag i kommunfullmäktiges budget 2025 samt 2026 om att stärka uppföljning, kontroll och riktlinjer för lokalupplåtelser. Mot denna bakgrund bedömer stadsledningskontoret att motionens intentioner tillgodoses genom pågående och planerat utvecklingsarbete.

Fastighetsnämnden håller med om att det är viktigt att verksamhet som bedrivs i stadens lokaler är förenliga med en demokratisk värdegrund. Nämnden bedömer att nuvarande riktlinjer är tillräckliga för att säkerställa att stadens demokrativillkor efterlevs, men instämmer i att det kan finnas delar i riktlinjerna som behöver ses över, förtydligas och skärpas.

Idrottsnämnden anser att demokrativillkoren är tillräckligt strikta för att motverka antidemokratiska krafter som hyr i andra- eller tredjehand. Nämnden har god kännedom om de föreningar och organisationer som beviljas stöd och anser att kontrollfunktionerna uppfyller syftet att säkerställa att demokrativillkoren efterföljs. Nämnden anser också att det finns möjlighet att återkalla stöd från föreningar och organisationer som inte uppfyller stadens demokrativillkor.

Kulturnämnden tillämpar redan demokrativillkoret och ser inga skäl att skärpa det, men påpekar att lagstödet är oklart för att säga upp hyresavtal och hantera personuppgifter i sammanhanget. De lyfter också den särskilda svårigheten att utreda klandervärda beteenden hos föreningsföreträdare som inte lett till fällande domar, speciellt när agerandet inte är straffbart.

Järva stadsdelsnämnds bedömning är att riktlinjerna i sin nuvarande form är tillräckliga för att kunna säkerställa att demokrativillkoren efterlevs. Nämnden ställer sig tveksam till förslaget att möjliggöra ett återkallande av stöd från lokalförvaltande organisationer och befärar att förslaget skulle medföra en oproportionerlig administrativ börda på organisationerna och på sikt leda till negativa konsekvenser för mångfalden i Järvas föreningsliv.

Kungsholmens stadsdelsnämnd instämmer med motionärerna om att bolag och förvaltningar måste säkerställa efterlevnad av demokrativillkoren och ser inga hinder för att utreda villkoren eller utreda möjligheten för att återkalla stöd om demokrativillkoren inte har uppfyllts.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att det finns tydliga riktlinjer för ansökan om föreningsbidrag och demokrativillkoren kommer in innan ett föreningsbidrag beviljas. Nämnden tycker att det är viktigt att säkerställa att demokrativillkoren har implementerats och att de efterföljs. Om fastighetsnämnden, kulturnämnden, idrottsnämnden och stadens bolag anser att det kan finnas brister i de villkor som ställs ställer sig Södermalms stadsdelsnämnd positiv till att frågorna utreds.

Stockholms Stadshus AB noterar att det finns uppdrag i budget 2025 och 2026 att uppdatera demokrativillkoren och utveckla arbetet med uppföljning och kontroll vid förhyrning av lokaler. Stockholms Stadshus AB vill i sammanhanget lyfta fram det arbete som initierats i budget och som ligger i linje med intentionerna i motionen.

Föredragande borgarrådens synpunkter

Staden ska inte upplåta sina lokaler till aktörer som motverkar demokrati och mänskliga rättigheter. Det är en självklar utgångspunkt och den delar vi med motionärerna.

Samtidigt är det viktigt att vara tydlig med att arbetet för att stärka demokrativillkoren redan pågår. I stadens budget för både 2025 och 2026 finns tydliga uppdrag om att utveckla arbetet med uppföljning och kontroll vid förhyrning, bland annat genom utökade kontroller av hyresgäster och fler stickkontroller. Kommunstyrelsen har

också i uppdrag att stödja nämndernas och bolagens arbete för att säkerställa att både lokalupplåtelser och föreningsstöd ges i enlighet med beslutade riktlinjer och demokrativillkor. Dessutom ska riktlinjerna uppdateras så att det framgår tydligare att de gäller för både kortsiktiga upplåtelser av exempelvis möteslokaler, och långsiktiga lokaluthyrningar. Motionens intentioner tillgodoses med andra ord i det utvecklingsarbete som redan pågår.

När det gäller frågan om uthyrning i andra hand, som motionärerna lyfter, konstaterar fastighetsnämnden att dagens riktlinjer redan inrymmer detta. Om förstahandshyresgästen hyr ut hela lokalen i andra hand krävs hyresvärdens, det vill säga stadens tillstånd, och då kan staden pröva om den nya hyresgästen uppfyller demokrativillkoren. Om hyresgästen bara hyr ut en del av lokalen så är det förstahandshyresgästen som i förhållande till staden är fullt ansvarig för att den som lånar eller hyr lokalen sköter sig. Om en andrahandshyresgäst agerar i strid med demokrativillkoren faller alltså ansvaret tillbaka på den aktör som staden har avtal med, och det är mot denna som staden kan rikta åtgärder.

Idrottsnämnden konstaterar också att demokrativillkoren redan i dag ger förvaltningen de förutsättningar som krävs för att agera. En ytterligare formell ”skärpning” löser inte utmaningen i att granska tusentals bokningar i detalj, utan riskerar i stället att skapa ett orimligt byråkratiskt hinder för det öppna föreningsliv som staden vill värna.

Det finns därmed skäl att reflektera över en grundläggande balansfråga som remissvaren synliggör. Som kulturnämnden lyfter så är det en svår avvägning att bedöma klandervärda beteenden som inte lett till fällande domar och som i sig inte är straffbara gärningar. Järva stadsdelsnämnd pekar på risken att alltför skarpa ingripandemöjligheter skapar osäkerhet hos lokalförvaltande organisationer, vilket kan leda till en oavsiktlig exkludering av grupper och på sikt skada mångfalden i föreningslivet.

Det är viktiga påminnelser om att yttrandefriheten och armlängds avstånd i kulturpolitiken är grundläggande principer och att åtgärder för att skydda demokratin inte får utformas på ett sätt som i praktiken hotar den.

Bilaga

Motion om att utreda demokrativillkoren i syfte att skärpa dessa för att motverka antidemokratiska krafter som hyr i andra- eller tredjehand, dnr KS 2025/646-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarråden Christofer Fjellner, Dennis Wedin och Andrea Hedin (alla M) och borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att bifalla motionen
2. Att därutöver anföra följande

Liberalerna ser det som helt nödvändigt att klargöra och förtydliga demokratikriterierna samt hur de kan efterlevas. Som vi ser det finns det anledning att se över hur kriterierna också kan skärpas. Även om oklarheter finns kring hyreslagen så bör det ändå finnas anledning att se över hur begäran om återbetalning tillämpas, framför allt från föreningar som återkommande låter andra föreningar som inte lever upp till demokratikriterierna husera i lokalerna.

Stockholms stad har ett tydligt ansvar att säkerställa att alla organisationer, föreningar och aktörer som erhåller kulturstöd eller tillgång till stadens lokaler agerar i enlighet med de demokratiska värderingar som vi grundar vårt samhälle på. Dessa demokrativillkor måste vara vägledande i alla led, inte bara när stöd beviljas utan även i efterföljande kontroll och uppföljning av verksamheterna. Det har förekommit situationer där stadens lokaler har upplåtits till aktörer som fungerat som forum för auktoritära regimer att sprida sin politiska agenda och desinformation. Dessa evenemang är ett sätt för auktoritära företrädare att stärka sitt inflytande över människor som bor i Sverige. Det är allvarligt att organisationer som ska arbeta utifrån demokratiska värderingar, jämlikhet och allas lika värde inte följer dessa policyer när de upplåter sina lokaler vidare.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 25 mars 2026

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Johan Paccamonti (M), Jan Jönsson och Isabel Smedberg-Palmqvist (båda L) som är likalydande med Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ärendet

Jan Jönsson, Björn Ljung och Åsa Nilsson Söderström (alla L) har väckt en motion i kommunfullmäktige. Motionärerna framhåller att det förekommit fall där stadens lokaler har nyttjats av aktörer som fått kritik för att sprida budskap kopplade till auktoritära regimer eller desinformation.

De menar att dagens regelverk inte i tillräcklig utsträckning förhindrar att antidemokratiska krafter utnyttjar stadens lokaler eller erhåller kulturstöd. Motionärerna föreslår därför att staden utreder och skärper de demokratiska villkoren för lokaluthyrning och kulturstöd. De föreslår att berörda nämnder och bolag:

- Genomför en gemensam utredning av de demokratiska villkoren för att säkerställa att de är tillräckligt strikta, även vid andra- och tredjehandsuthyrning.
- Säkerställer att lokalförvaltande organisationer som får stöd kontinuerligt granskas och hålls ansvariga för att uppfylla stadens demokrativillkor, inklusive vidareuthyrning.
- Utreder möjligheten att återkalla stöd i efterhand om en organisation inte uppfyller de demokratiska villkoren.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, Järva stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Civil Rights Defenders och Stiftelsen Expo.

Civil Rights Defenders och Stiftelsen Expo har inte inkommit med svar.

Innehållsförteckning

Stadsledningskontoret.....	6
Fastighetsnämnden.....	7
Idrottsnämnden	9
Kulturnämnden	13
Järva stadsdelsnämnd	14
Kungsholmens stadsdelsnämnd	17
Södermalms stadsdelsnämnd.....	18
Stockholms Stadshus AB.....	20
Reservationer m.m.	22

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 oktober 2025 har i huvudsak följande lydelse.

I maj 2021 beslutade kommunfullmäktige om *Riktlinjer avseende lokalupplåtelser – demokrativillkor*, med syfte att säkerställa att kommunens lokaler inte används av aktörer som verkar i strid mot demokratiska värderingar eller har kopplingar till våldsbejakande extremism.

I kommunfullmäktiges budget 2025 framgick att *kommunstyrelsen, i samarbete med idrottsnämnden, kulturnämnden, stadsdelsnämnderna och andra berörda nämnder, ska utreda hur staden kan utveckla arbetet med uppföljning och kontroll vid förhyrning av stadens lokaler till privatpersoner och organisationer utanför kommunkoncernen.*

Vidare framgick att *kommunstyrelsen ska stödja nämnderna och bolagsstyrelsernas arbete för att säkerställa att lokalupplåtelser och föreningsstöd ges i enlighet med beslutade riktlinjer. Riktlinjer avseende lokalupplåtelser - demokrativillkor ska gälla för samtliga lokalupplåtelser och tydliggöras i stadens bokningsvillkor samt framgå i hyresavtal. Kommunstyrelsen ska tillsammans med idrottsnämnden utveckla arbetet med uppföljning och kontroll vid förhyrning av lokaler, bland annat genom utökade kontroller av hyresgäster samt fler stickkontroller.*

I kommunstyrelsens förslag till budget 2026 står att *kommunstyrelsen ska stödja nämndernas och bolagens arbete för att säkerställa att lokalupplåtelser och föreningsstöd ges i enlighet med beslutade riktlinjer och dess demokrativillkor.*

Kommunstyrelsen ska uppdatera riktlinjerna med demokrativillkor vid lokalupplåtelser så att det framgår tydligare att de gäller för både kortsiktiga lokalupplåtelser av exempelvis möteslokaler och långsiktiga lokaluthyrningar. Kommunstyrelsen ska tillsammans med idrottsnämnden utveckla arbetet med uppföljning och kontroll vid förhyrning av lokaler, bland annat genom utökade kontroller av hyresgäster samt fler stickkontroller.

Utifrån uppdragen har stadsledningskontorets arbete fokuserat på att utveckla och stärka stadens rutiner för uppföljning, kontroll och tillämpning av riktlinjer för lokalupplåtelser. Arbetet omfattar en översyn av befintliga riktlinjer för att säkerställa att de är ändamålsenliga, tydliga och praktiskt tillämpbara för samtliga nämnder och bolag.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 november 2025 följande.

1. Fastighetsnämnden godkänner och överlämnar fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Fastighetsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation av Hansi Karppinen (L), se Reservationer m.m.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 oktober 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Fastighetskontorets uppdrag är i första hand att förvalta och utveckla lokaler för stadens egna behov, exempelvis kontorslokaler, offentliga lokaler och lokaler för idrott och kultur. Uppdraget omfattar också uthyrning av lokaler för kommersiell verksamhet på affärsmässiga grunder. Dessa externa hyresgäster är i regel sedvanliga kommersiella aktörer.

Sedan år 2021 gäller *Riktlinjer avseende lokalupplåtelser – demokrativillkor* som styrdokument vid stadens lokalupplåtelser. Det huvudsakliga syftet med riktlinjerna är att förhindra att stadens lokaler upplåts till aktörer vars verksamheter inte är förenliga med samhällets grundläggande värderingar såsom de formuleras i regeringsformen och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. Fastighetsnämnden har inrättat stadens demokrativillkor i sin uthyrningsverksamhet. En sammanfattning av villkoren bifogas numera som bilaga till samtliga nytecknade och omförhandlade hyresavtal med fastighetskontorets förstahandshyresgäster. Av bilagan framgår att hyresgästen är skyldig att efterleva demokrativillkoren under hela hyrestiden och att hyresavtalet kan komma att sägas upp för det fall att hyresgästen inte uppfyller villkoren.

I 12 kap. jordabalken (vanligen benämnd hyreslagen) finns bestämmelser om hyra. De har i stora delar karaktär av en skyddslagstiftning till förmån för hyresgästen och är i regel tvingande till hyresgästens förmån. Det innebär att en bestämmelse inte kan avtalas bort till nackdel för hyresgästen. Om innehållet i hyresavtalet står i strid med en tvingande bestämmelse är hyresgästen således inte bunden av detta. I hyreslagen finns även dispositiva bestämmelser som gör det möjligt för parterna att avtala om annat än vad en viss bestämmelse föreskriver. För parterna i ett lokalhyresavtal finns ett relativt stort utrymme att själva komma överens om vad som ska gälla för hyresförhållandet. I princip är det således möjligt att ställa upp villkor i ett lokalhyresavtal som innebär att hyresgästen ska främja och respektera demokratiska grundprinciper. Det är dock inte självklart att ett sådant avtalsvillkor skulle hålla vid en juridisk prövning. Det finns följaktligen inga garantier för att ett demokrativillkor är juridiskt hållbart eller att en överträdelse av stadens demokrativillkor utgör ett sakligt skäl för uppsägning. En hänvisning till tydligt formulerade demokrativillkor kan dock ha betydelse för att tydliggöra att frågan är av synnerlig vikt för staden.

I motionen föreslås att det bör göras en utredning av stadens demokrativillkor för att säkerställa att de är tillräckligt strikta för att motverka antidemokratiska krafter som

hyr i andra eller tredje hand. För att få hyra ut en lokal i sin helhet i andra hand måste hyresgästen ha hyresvärdens tillstånd. Det följer av hyreslagen. Även för det fall att hyresvärden godkänner en andrahandsuthyrning har förstahandshyresgästen fortfarande det hyresrättsliga ansvaret för att verksamheten inte avviker från avtalat ändamål. Verksamheten i lokalen får alltså inte ändras.

Förstahandshyresgästens hyresavtal begränsar således vem som kan bli andrahandshyresgäst. Om hyresvärden inte ger sitt samtycke kan hyresgästen vända sig till hyresnämnden för att ansöka om tillstånd. För ett sådant tillstånd krävs att hyresgästen har beaktansvärda skäl till en andrahandsuthyrning och att hyresvärden inte har befogad anledning att vägra samtycke. En befogad anledning för hyresvärden att vägra samtycke kan vara att den tänkta andrahandshyresgästen bedöms vara misskötsam eller olämplig att bedriva verksamhet i lokalen. Det finns följaktligen inget som hindrar att staden redan idag gör en prövning mot demokrativillkoren vid sin kontroll av en tilltänkt andrahandshyresgäst. Om den tilltänkta andrahandshyresgästen har agerat på ett sätt som inte är förenligt med stadens demokrativillkor kan det möjligen tala för att denne inte är lämplig att bedriva verksamhet i lokalen.

När det gäller en andrahandsuthyrning av delar av en lokal (så kallad *partiell sublokation*) finns det däremot inget krav på att hyresvärden eller hyresnämnden måste samtycka. Även detta följer av hyreslagen. Regeln är tvingande. Hyresvärden kan alltså inte genom någon avtalsbestämmelse hindra hyresgästen att hyra ut en del av lokalen. En sådan upplåtelse kan därmed vara svårare att förhindra. En andrahandsuthyrning av del av lokal får dock inte ske om det sker på ett sätt som hyresvärden inte skäligen ska behöva godta. Bedömningen av vad hyresvärden skäligen ska behöva godta ska utgå från en objektiv bedömning av vad hyresvärdar ska behöva tåla. Det krävs inte att någon särskild olägenhet har uppstått. Det är tillräckligt att det föreligger en beaktansvärd risk för att så ska kunna ske. En annan användning av lokalen än vad som är tillåtet enligt förstahandshandshyresgästens hyresavtal torde exempelvis inte behöva godtas. Inte heller att andrahandshyresgästen betar sig olämpligt eller på ett sätt som stör hyresvärden eller andra hyresgäster. Vidare, som nämnts tidigare, vid uthyrning i andra hand kvarstår förstahandshyresgästen som avtalspart. Förstahandshyresgästen är ansvarig för samtliga förpliktelser enligt hyresavtalet i förhållande till hyresvärden. Det är förstahandshyresgästen som har ingått avtalet med andrahandshyresgästen och den som i förhållande till hyresvärden är ansvarig för att se till att andrahandshyresgästen sköter sig. Om andrahandshyresgästen missköter sig kommer det att falla tillbaka på förstahandshyresgästen.

Sammanfattningsvis bedömer fastighetskontoret att nuvarande riktlinjer är tillräckliga för att säkerställa att stadens demokrativillkor efterlevs. Kontoret bedömer att frågorna kring uppföljning och kontroll av andrahands- och tredjehandshyresgäster inryms i stadens nuvarande riktlinjer. Kontoret instämmer dock i att det kan finnas delar i riktlinjerna som behöver ses över, förtydligas och skärpas samt att rutiner för tillämpningen av demokrativillkoren kan behöva följas upp.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 oktober 2025 följande.

1. Idrottsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.
2. Idrottsnämnden förklarar ärendet för omedelbart justerat.

Reservation av Hanna Wistrand (L), Mikael Peterson (C) och Leif Söderström (SD),
se Reservationer m.m.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 26 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Riktlinjer

Vid uthyrning av lokaler och utbetalning av stöd har förvaltningen styrande dokument att efterfölja:

- riktlinjer avseende lokalupplåtelser – demokrativillkor ("Riktlinjer avseende lokalupplåtelser – demokrativillkor", antagna av kommunfullmäktige den 31 maj 2021) och
- riktlinjer avseende förenings- och kulturstöd – demokrativillkor ("Riktlinjer avseende förenings- och kulturstöd – demokrativillkor" antagna av kommunfullmäktige den 31 maj 2021)

I riktlinjerna finns demokrativillkor som förvaltningen ska implementera i sina rutiner eller riktlinjer för handläggning av lokalupplåtelse och föreningsstöd. I stora drag ska demokrativillkoren säkerställa att tillgången till lokaler och föreningsstöd inte ges någon aktör som står i strid med samhällets grundläggande värderingar om respekt för alla människors lika värde och enskildas grundläggande fri- och rättigheter. Detta innebär att lokaler inte ska upplåtas till- eller att kulturstöd inte ska lämnas till en aktör om den eller någon av dess företrädare, inom ramen för verksamheten:

1. utövar våld, tvång eller hot eller på annat otillbörligt sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter,
2. diskriminerar eller på annat sätt bryter mot principen om alla människors lika värde,
3. rättfärdigar, främjar eller uppmanar till sådana ageranden som anges i 1 eller 2, eller
4. motarbetar det demokratiska styrelseskicket.

Åtgärd 1 – är de demokratiska villkoren tillräckligt strikta för lokaluthyrning?

Vid lokaluthyrning ansvarar förvaltningen i huvudsak för uthyrning av objekt kopplade till idrott, så som idrottsanläggningar, idrottshallar, förråd och omklädningsrum. Förvaltningen upplåter även klassrum och aulor. Upplåtelse sker på tre olika sätt, antingen genom bokningsförfarandet, genom särskild ansökan för evenemang eller hyresavtal.

Den största delen av förvaltningens upplåtelser sker via bokningsförfarandet. Här inkluderas även klassrum och aulor. Bokningen används för kortare upplåtelser som exempelvis träningar, matcher eller tävlingar. För bokning av lokal eller anläggning måste aktören uppfylla de krav och villkor som följer av bokningsvillkoren. Den som är ansvarig för bokningen måste legitimera sig med BankID via det digitala systemet Idrottsportalen och i och med det godkänna bokningsvillkoren. Kravet på BankID infördes i maj 2025 när Idrottsportalen sattes i bruk. Legitimering med BankID säkerställer identiteten på den person som bokar till skillnad från tidigare då det endast krävdes personnummer. Med hjälp av legitimering får förvaltningen bättre insikt i vem som står som ansvarig för bokningen.

I bokningsvillkoren framgår att bokningen endast får göras av myndiga personer och lokalen eller anläggningen får enbart användas under den tid och för det ändamål som anges i bokningsbekräftelsen. Det framgår även att lokalen eller anläggningen inte får användas för aktiviteter som innebär att de demokratiska grundprinciperna inte respekteras. På så sätt är demokrativillkoren implementerade i bokningsvillkoren. Lokalen eller anläggningen får enligt villkoren inte under några som helst omständigheter användas för att främja eller på annat sätt stödja våldsbejakande extremism. Förvaltningen följer upp den bokade organisationens verksamhet i lokalen och har rätt att avbryta bokningen om organisationen bryter mot demokrativillkoren.

Vid upplåtelse av stadens större anläggningar, så som Stadion eller Zinkensdamms IP, när det är fråga om evenemangsbokning, skickar arrangören som vill genomföra ett evenemang in en förfrågan till förvaltningen. I förfrågningsunderlaget ska arrangören bland annat ange organisationsnummer, firmatecknare, vad syftet med evenemanget är och hur säkerheten ser ut kring evenemanget.

Innan en ansökan godkänns går förvaltningen igenom ansökan enligt rutin och gör en säkerhetsgenomgång av evenemanget. Vid dessa bedömningar är demokrativillkoren en utgångspunkt. Förvaltningen har allt som oftast årligen återkommande idrottsevenemang men även konserter med välkända artister. I dessa fall är risken för att demokrativillkoren kränks relativt låga. Skulle det däremot dyka upp en ny arrangör som inte är välkänd hos förvaltningen görs en genomgång av arrangören och om demokrativillkoren inte efterlevs kommer förvaltningen att neka evenemanget.

Förvaltningen noterar att det i evenemangsavtalen inte ställs krav på arrangören att efterfölja demokrativillkoren. En sådan skrivelse skulle kunna ge förvaltningen rätt att häva avtalet om arrangören bryter mot demokrativillkoren. Förvaltningen ser detta som en potentiell förbättringsåtgärd som skulle kunna implementeras i evenemangsavtalen.

Hyresavtal tecknas främst för omklädningsrum, förråd, kanslier och andra insprängda lokaler inom idrottsanläggningar. Till skillnad från bokning av lokaler gäller hyresavtalen en längre tid med en viss uppsägningstid. Eftersom hyresobjekten nästan uteslutande ligger vid en idrottsanläggning behöver föreningen vara prioriterad i förvaltningens prioriteringsordning för att kunna ingå ett hyresavtal. Prioriteringsordningen grundar sig främst på föreningens storlek, lokalisering och

nivå på verksamhet. Förvaltningen har därför i hög utsträckning god kännedom om de föreningar och aktörer som ingår hyresavtal men gör alltid en bedömning om föreningen uppfyller demokrativillkoren.

Likt för evenemangsavtalen saknar hyresavtalen en klausul som ger förvaltningen rätt att häva avtalet om hyresgästen inte följer demokrativillkoren. En potentiell förbättringsåtgärd vore att inkludera en klausul i avtalet som ger förvaltningen rätt att häva avtalet om lokal inte nyttjas enligt ändamålet i avtalet. Det ska däremot påpekas att en hävning inte innebär att hyresgästen tvingas flytta ut förrän saken har prövats rättsligt.

Sammantaget anser förvaltningen att demokrativillkoren är tillräckligt strikta för att motverka att icke-demokratiska organisationer nyttjar stadens lokaler. Villkoren ger förvaltningen de förutsättningar som krävs för att säkerställa att organisationen men även andra eller tredjehandsupplåtelser följer demokrativillkoren. Förvaltningen ser inte att en skärpning av villkoren skulle bidra till att få bort eller minska problemet att det i enstaka fall sker att olämpliga aktörer hyr stadens lokaler.

En möjlig anledning till att det sker incidenter, likt exemplet som beskrivs i motionen, beror på att Förvaltningen hanterar en stor mängd bokningar varje år. Det är nästintill omöjligt att kontrollera varje organisation, privatperson och förening in i detalj. I förhållande till antalet bokningar är det få tillfällen där det kommit fram att en icke-demokratisk organisation nyttjar stadens lokaler via förvaltningen.

Åtgärd 2 – säkerställa att organisationer som erhåller stöd granskas och hålls ansvariga för att de uppfyller stadens demokrativillkor

Enligt motionen ska åtgärder genomföras för att säkerställa att lokalförvaltande organisationer som får stöd av kulturförvaltningen uppfyller demokrativillkoren. Förvaltningen vill förtydliga att det endast är kulturförvaltningen som betalar ut stöd till lokalförvaltande organisationer. Det är även kulturförvaltningen som står för granskning och uppföljning av de organisationer som får stödet.

Förvaltningen kommer besvara frågan utifrån hur man för egen del följer upp att organisationer, som erhåller stöd från förvaltningen, granskas och hålls ansvariga för att de uppfyller demokrativillkoren.

Förvaltningen betalar i huvudsak ut stöd till idrottsföreningar eftersom flera stödformer kräver att sökanden av stödet är en förening. Vissa särskilda stöd går till andra typer av organisationer men det är en klar minoritet i förhållande till föreningar. Av den anledningen benämns organisationer och föreningar som endast "föreningar" nedan.

Beroende på vilken stödform föreningen söker framställs kravet på uppfyllnad av demokrativillkoren på olika sätt. Exempelvis för ekonomiskt stöd till ideella föreningar med verksamhet för barn, ungdomar, personer med funktionsnedsättning och personer över 65 år måste föreningen uppfylla de allmänna förutsättningarna (idrottsnämndens regler för ekonomiskt stöd till ideella föreningar med verksamhet för barn, ungdomar, personer med funktionsnedsättning och personer över 65 år,

beslutas av idrottsnämnden). I de allmänna förutsättningarna ingår stadens demokrativillkor. Föreningen måste därför stå bakom och uppfylla kraven i demokrativillkoren för att kunna erhålla stöd. Detsamma gäller föreningar som erhåller noll eller subventionerad taxa för hyra av lokaler och anläggningar (Kommunfullmäktige beslutade taxor och avgifter för 2025).

För andra stödformer, så som särskilda satsningar, intygar föreningen vid underskrift av ansökan att de efterföljer stadens demokrativillkor.

En förening som vill få stöd måste därför i samband med ansökan intyga att föreningens verksamhet är demokratisk och jämställd enligt vad som anges i demokrativillkoren. För att säkerställa detta inhämtar förvaltningen underlag från föreningen i enlighet med riktlinjerna ("Riktlinjer avseende förenings- och kulturstöd – demokrativillkor" antagna av kommunfullmäktige den 31 maj 2021) och förvaltningens egna villkor. De handlingar som kontrolleras är bland annat årsmöten och stadgar, styrelse, verksamhetsberättelse och resultat- och balansräkning.

Det är relativt omfattande handlingar som föreningen ska lämna in till förvaltningen för att kunna erhålla stöd. Utifrån de omfattande handlingarna som föreningarna lämnar in är förvaltningen av uppfattningen att det finns goda möjligheter att upptäcka en ickedemokratisk förening vid kontroll.

Det finns däremot en risk, om än liten, att föreningar som får stöd från förvaltningen ändå bedriver verksamhet i strid med demokrativillkoren. För att följa upp detta gör förvaltningen kontroller av föreningarna för att tillse att stöd inte missbrukas. Förvaltningen har rätt att begära in handlingar för att säkerställa att föreningen uppfyller demokrativillkoren. Får förvaltningen inte ta del av begärda handlingar beviljas inte stöd. Inlämnande av felaktiga och/eller vilseledande uppgifter eller underlåtenhet att lämna in uppgifter av vikt för handläggningen medför att organisationen blir återbetalningsskyldigt samt att föreningen får svara för förvaltningens kostnader vid en granskning. Om förening agerat i strid mot demokrativillkoren kan föreningen också stängas av från fortsatt stöd.

Det finns däremot en risk, om än liten, att föreningar som får stöd från förvaltningen ändå bedriver verksamhet i strid med demokrativillkoren. För att följa upp detta gör förvaltningen kontroller av föreningarna för att tillse att stöd inte missbrukas. Förvaltningen har rätt att begära in handlingar för att säkerställa att föreningen uppfyller demokrativillkoren. Får förvaltningen inte ta del av begärda handlingar beviljas inte stöd. Inlämnande av felaktiga och/eller vilseledande uppgifter eller underlåtenhet att lämna in uppgifter av vikt för handläggningen medför att organisationen blir återbetalningsskyldigt samt att föreningen får svara för förvaltningens kostnader vid en granskning. Om förening agerat i strid mot demokrativillkoren kan föreningen också stängas av från fortsatt stöd.

Om förvaltningen får kännedom om våldsbejakande extremistisk verksamhet i stadens lokaler eller på idrottsplatser, informeras polis, berörd stadsdelsförvaltning, den aktuella idrottsföreningen, stadens säkerhetsavdelning (SLK) samt

utbildningsförvaltningen – i de fall det gäller en idrottshall, klassrum eller aula kopplad till en skola.

Förvaltningen anser att de föreningar som erhåller stöd kontinuerligt granskas och hålls ansvariga för att de uppfyller stadens demokrativillkor.

Förvaltningen har god kännedom om de föreningar och organisationer som beviljas stöd och anser att kontrollfunktionerna uppfyller syftet att säkerställa att demokrativillkoren efterföljs. Det finns alltid möjlighet att genomföra fler och utförligare kontroller men i slutändan handlar det om en resursfråga samt att det måste finnas en tillförlitlighet till föreningarna.

Åtgärd 3 – Möjlighet att återkräva stöd

Förvaltningen ansvarar inte för utbetalning av stöd till lokalförvaltande organisationer varför det inte finns möjlighet för förvaltningen att utreda möjligheten att återkalla detta stöd. Förvaltningen har däremot åtagit sig att utreda möjligheten att återkalla de stöd som förvaltningen själva ger.

Oavsett stödform har förvaltningen rätt att enligt villkor eller avtal återkräva utbetalt stöd. För exempelvis regler för ekonomiskt stöd till ideella föreningar kan en förening bli återbetalningsskyldig om:

- De allmänna förutsättningarna inte har uppfyllts
- Villkoren för stödet inte har uppfyllts
- Föreningen utelämnat för ansökan viktig information eller lämnat felaktiga och/eller vilseledande uppgifter i ansökan och/eller i redovisning
- Föreningen inte har meddelat idrottsförvaltningen om förändring i verksamheten som ligger till grund för stödet
- Stödet inte används till det som angetts i ansökan.

Utöver ovanstående åtgärder har förvaltningen rätt att stänga av föreningen från fortsatt stöd om föreningen bryter mot demokrativillkoren.

Sammantaget finns möjlighet för förvaltningen enligt villkor och avtal att återkräva utbetalt stöd om en förening eller annan organisation bryter mot stadens demokrativillkor.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 oktober 2025 följande.

1. Kulturnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Reservation av Isabel Smedberg-Palmqvist (L) och Kristina Lutz m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Ersättaryttrande Destiny Zandi Lindgren (KD) som instämmer i reservation av Isabel Smedberg-Palmqvist (L) och Kristina Lutz m.fl. (M).

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 oktober 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunfullmäktige beslutade 2021-05-31 att anta riktlinjer för demokrativillkor för förenings- och kulturstöd samt för lokalupplåtelser. Kulturnämnden har antagit egna verksamhetsspecifika riktlinjer med utgångspunkt från kommunfullmäktiges riktlinjer.

Kulturförvaltningen tillämpar idag demokrativillkoret vid upplåtelser i andra hand och vid kulturstöd. Kulturförvaltningen tycker att nuvarande riktlinjer för demokrativillkoret är tillräckliga, och att det saknas skäl för att skärpa villkoret.

Kulturförvaltningen gör regelbundet fördjupade uppföljningar av organisationer som får stöd. Sökande förbinder sig att vid fördjupad analys ge tillgång till underlag som visar hur beviljat stöd använts och hur verksamhet bedrivs. Det omfattar exempelvis bokföring, årsredovisning, avtal, protokoll, stadgar, publikstatistik etc.

Kulturförvaltningen vill understryka att det redan i dag är möjligt att återkräva kulturstöd om stödmottagaren inte följt villkoren för stödet. Demokrativillkoret är idag ett av flera villkor för att erhålla stöd.

Vid upplåtelser av lokaler i andra hand använder kulturförvaltningen i stort sett alltid hyreskontrakt. Förvaltningen är då hänvisade till de tvingande reglerna i hyreslagen när det gäller möjligheten att avsluta ett hyreskontrakt i förtid. Demokrativillkoret används dock vid urval av andrahandshyresgäster. Kulturförvaltningen tycker lagstödet för att avsluta ett hyreskontrakt i förtid på grund av demokrativillkoret är otydligt.

För att kunna bedöma om en företrädare har agerat på ett otillåtet sätt enligt demokrativillkoret kan personuppgifter som rör bland annat lagöverträdelse behöva behandlas av kulturnämnden. Kulturförvaltningen tycker att lagstödet för att inhämta personuppgifter vid tillämpning av demokrativillkoret är otydligt. Det saknas också möjligheter att sekretessbelägga inhämtade uppgifter enligt offentlighets- och sekretesslagen. Sådant lagstöd finns för den statliga bidragsgivningen.

Kulturförvaltningen vill avslutningsvis peka på att det finns utmaningar i att utreda klandervärda beteenden hos företrädare för en förening eller organisation som inte har lett till fällande domar. Det är en särskilt svår avvägning att värdera ageranden som i sig inte är straffbara gärningar.

Järva stadsdelsnämnd

Järva stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2025 följande.

Järva stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L), se Reservationer m.m.

Järva stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Att fastighetsnämnden tillsammans med kulturförvaltningen, idrottsförvaltningen och stadens bolag inleder en utredning av de demokratiska villkoren för lokaluthyrning och kulturstöd inom samtliga lokalförvaltande organisationer, för att säkerställa att dessa villkor är tillräckligt strikta för att motverka antidemokratiska krafter som hyr i andra- eller tredjehand.

Staden har två styrdokument som avser demokrativillkor; Riktlinjer avseende förenings- och kulturstöd – demokrativillkor samt Riktlinjer avseende lokalupplåtelser – demokrativillkor. I riktlinjerna framgår vilken information som ska kontrolleras i samband med bidragsgivning och lokalupplåtelser. De redogör också för hur staden ska bedöma föreningens/organisationens ansvar för enskilda medlemmar, inbjudna föreläsare, samarbetsorganisationer samt ageranden inom ramen för verksamheten. Vidare ger riktlinjerna exempel på olika typer av ageranden som står i strid med demokrativillkoren och de klargör hur staden ska göra bedömningar utifrån dessa och de svåra gränsdragningsfrågor som kan uppstå. Riktlinjerna ger även stöd i avtalsskrivningen för nyttjanderättsavtal och lokalhyresavtal.

Förvaltningen anser att stadens styrdokument som avser demokrativillkor är omfattande och ger stöd i handläggning och bedömning. Vad gäller de lokalförvaltande organisationerna som får stöd av kulturförvaltningen anger riktlinjerna att de ska arbeta på samma sätt som staden avseende demokrativillkoren vilket i praktiken innebär ett omfattande ansvar för att demokrativillkoren efterlevs i alla led. I stadsdelsområdet finns flera lokalförvaltande organisationer, bland annat i form av medborgardrivna mötesplatser. Dessa är Rinkeby Folkets Hus, Tensta Träff, Folkets Husby, Järva Folkets Park och Spånga Folkan. Förvaltningen har pågående samverkan med två av dessa genom överenskommelser om idéburna offentliga partnerskap (Rinkeby Folkets Hus och Tensta Träff). Inom kort väntas förvaltningen teckna en ny överenskommelse om IOP med Folkets Husby. Förvaltningen ingår inte i ett hyresförhållande med någon av de medborgardrivna mötesplatserna.

Förvaltningens bedömning är att riktlinjerna i sin nuvarande form är tillräckliga för att kunna säkerställa att demokrativillkoren efterlevs. Inom ramen för IOP-samverkan tillämpar förvaltningen demokrativillkoren genom skrivningar i överenskommelserna som klargör att vidarehyrning av lokaler ska ske i enlighet med demokrativillkoren och att dessa villkor också gäller för de organisationer/och eller föreningar som bjuds in till samverkan rörande utvecklingen av mötesplatserna. Tillämpningen av villkoren är något som följs upp och diskuteras inom ramen för partnerskapens styrgruppsmöten.

Att fastighetsnämnden, tillsammans med kulturförvaltningen, idrottsförvaltningen och stadens bolag vidtar åtgärder för att säkerställa att lokalförvaltande organisationer, som får stöd av kulturförvaltningen, kontinuerligt granskas och hålls ansvariga för

att de uppfyller stadens demokrativillkor, och att dessa granskningar ska inkludera även andrahands- och tredjehandsuthyrning av stadens lokaler.

Förvaltningen instämmer med motionärerna att det är viktigt att genomföra en kontinuerlig uppföljning av hur de lokalförvaltande organisationerna tillämpar demokrativillkoren i sin verksamhet. Tillämpningen behöver innebära att det finns tydliga rutiner på plats för hur verksamheten ska agera i de fall aktörer inte uppfyller demokrativillkoren. Det behöver vara tydligt för den lokalförvaltande organisationen vilka krav som ställs utifrån riktlinjerna för demokrativillkor och hur förvaltningen avser att följa upp dem. När det kommer till IOP-samverkan mellan förvaltningen och medborgardrivna mötesplatser behöver båda parter verka för en öppen och transparent dialog där frågor om tillämpningen av demokrativillkoren löpande lyfts upp inom ramen för styrgrupp och andra lämpliga samverkansforum. Frågorna behöver hanteras med en väl avvägd balans mellan kontroll och uppföljning.

Förvaltningen bedömer vidare att förslaget om kontinuerliga granskningar kräver betydande resurser från stadens medarbetare för uppföljning och kontroll och att detta är något som behöver beaktas om förslaget skulle införas.

Att fastighetsnämnden tillsammans med kulturförvaltningen och idrottsförvaltningen utreder möjligheten att återkalla stöd från lokalförvaltande organisationer i efterhand om det konstateras att de inte har uppfyllt stadens demokratiska villkor, eller att de, efter en noggrann granskning, inte längre kvalificerar sig för fortsatt stöd från staden.

Förvaltningen ställer sig tveksam till förslaget att möjliggöra ett återkallande av stöd från lokalförvaltande organisationer i efterhand. Om förslaget skulle genomföras skulle en rad olika frågor behöva tydliggöras för att en sådan åtgärd ska vara rättssäker. Exempelvis skulle det behöva tydliggöras vilket antal överträdelser av demokrativillkoren som ska resultera i ett återkallande av stöd, hur långt tillbaka i tiden överträdelserna ska gälla samt hur förvaltningen ska bedöma den lokalförvaltande organisations åtgärder som den vidtagit med anledning av överträdelserna.

Förvaltningen befarar att förslaget skulle medföra en oproportionerlig administrativ börda på de lokalförvaltande organisationerna i arbetet med att säkerställa att demokrativillkoren efterlevs. Förvaltningen ser också risker med att en så omfattande åtgärd som att återkalla stöd skulle skapa en osäkerhet hos de lokalförvaltande organisationer kring vad som utgör en tillräcklig tillämpning av demokrativillkoren. I sin strävan att uppfylla villkoren finns en risk att tillämpningen blir alltför strikt vilket i praktiken kan leda till en oavsiktlig exkludering av grupper eller föreningar. Förvaltningen bedömer att en sådan försiktighetsprincip på sikt kan leda till negativa konsekvenser för mångfalden i Järvås föreningsliv.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 oktober 2025 följande.

Kungsholmens stadsdelsnämnd överlämnar stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 september 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förslagen i motionen riktar sig till fackförvaltningar och gäller främst andrahands- och tredjehandsuthyrning. Kungsholmens stadsdelsförvaltning äger inga lokaler utan hyr själv, vilket begränsar möjligheten till vidare uthyrning. Staden har gemensamma riktlinjer med demokrativillkor för lokalupplåtelser, som syftar till att förhindra att lokaler används av aktörer som bryter mot samhällets grundläggande värderingar.

Det huvudsakliga syftet med demokrativillkoret är att förhindra att stadens lokaler upplåts till aktörer vars verksamheter inte är förenliga med samhällets grundläggande värderingar såsom de formuleras i regeringsformen och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. I riktlinjerna framgår det vidare att bidrag inte ska beviljas, eller lokaler uthyras till en aktör, en förening eller organisation om den eller någon av dess företrädare, inom ramen för verksamheten

1. utövar våld, tvång eller hot eller på annat otillbörligt sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter,
2. diskriminerar eller på annat sätt bryter mot principen om alla människors lika värde,
3. rättfärdigar, främjar eller uppmanar till sådana ageranden som anges i 1 eller 2, eller 4. motarbetar det demokratiska styrelseskicket

I stadens riktlinjer för lokalupplåtelser framgår det att staden har stor frihet att välja vilka ändamål lokaler upplåts för och till vilka grupper, men att det är viktigt med riktlinjer som styr till vem och för vilket ändamål lokaler får upplåtas. Villkoren ska uppfylla regeringsformens krav på likabehandling, saklighet och opartiskhet.

Det framgår vidare att staden har stor frihet att välja vilka ändamål och grupper som får upplåtas lokaler, men villkoren ska följa regeringsformens krav på likabehandling, saklighet och opartiskhet. Brott mot demokrativillkoret kan vara brottsligt, men staden gör ingen brottsbedömning utan polisanmälan ska övervägas vid misstanke. Om en företrädare dömts för brott, som hets mot folkgrupp, kan domen beaktas vid bedömning av villkoret. Föreningar hålls ansvariga om agerandet är kopplat till deras verksamhet, i annat fall påverkas inte rätten att använda lokal.

Förvaltningen föreslår årligen stöd till ideella föreningar och frivilliga organisationer som kompletterar nämndens verksamhet inom stadsdelsnämndområdet, exempelvis kultur och aktiviteter som ökar samhällsengagemang eller erbjuder meningsfull fritid.

För att komma ifråga måste föreningar följa demokratiska värden och stadens demokrativillkor, vilka är likvärdiga med riktlinjerna för lokalupplåtelse.

Vid ansökan av föreningsbidrag granskar förvaltningen föreningarna utifrån riktlinjerna för demokrativillkoret som gäller för förenings- och kulturstöd. Att föreningen uppfyller demokrativillkoren är en förutsättning för att få bidrag, och en granskning av föreningarnas egen dokumentation där bland annat verksamhetens mål, aktiviteter, metoder, resultat och budget beaktas, samt kontroll av föreningens stadgar och ekonomi genomförs. Därutöver görs även andra extra demokratikontroller av föreningen och dess företrädare på internet och sociala medier.

Vid uppföljningstillfället granskas föreningarnas redovisningar för att se att pengarna har gått till rätt sak och att demokrativillkoret fortsatt är uppfyllt. Om verksamheten inte bedrivits i enlighet med ansökan eller om demokrativillkoret ej är uppfyllt kan stödet återkrävas. Enligt reglerna för föreningsstöd kan förvaltningen även göra avstämningar, stickprovskontroller och begära in uppgifter under perioden för stöd, ifall ny information om att demokrativillkoret inte är uppfyllt skulle komma till förvaltningens kännedom.

Förvaltningen håller med motionärerna om att stadens bolag och förvaltningar måste säkerställa att demokrativillkoren följs för att förhindra att antidemokratiska aktörer får tillgång till lokaler eller stöd. Stadens riktlinjer för kulturstöd, föreningsbidrag och lokalupplåtelse är tydliga kring detta. Förvaltningen ser dock inga hinder för att utredning genomförs av villkoren för lokaluthyrning och kulturstöd för att motverka antidemokratiska krafter som hyr i andra- eller tredjehand samt att undersöka möjligheten att återkalla stöd återkalla stöd i efterhand om villkoren inte uppfyllts.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 oktober 2025 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Johan Lisspers (L), se Reservationer m.m.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 juli 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Södermalms stadsdelsförvaltning äger inte några lokaler utan hyr lokaler för förvaltningens verksamheter. Därför är möjlighet till upplåtelse och uthyrning i andra hand begränsad till de hyresavtal som upprättas med fastighetsägarna.

Inom äldreomsorgen har Tellus fritidscenter uthyrning till ett antal föreningar på Södermalm som betalar en mindre kostnad för att hyra lokalerna. Uthyrning sker främst på kvällar och helger, och endast när inga egna aktiviteter arrangeras av Tellus fritidscenter. Förvaltningen bedömer att de föreningar som hyr in sig i Tellus fritidscenter möter stadens demokrativillkor men saknar dokumenterade rutiner för att

granska detta. Förvaltningen ser positivt på att stadsövergripande rutiner tas fram för att uppnå likabehandling av föreningar.

Stockholm stads olika fastighetsbolag har större möjligheter till uthyrning, vilket redan sker i viss utsträckning idag, till exempel uthyrning av gymnastiksalarna med SISAB som fastighetsägare och idrottsförvaltningen som administrerar uthyrningarna.

Stockholms stad ger genom kulturförvaltningen stöd till lokalförvaltande organisationer som driver allmänna samlingslokaler, där föreningar och andra grupper kan mötas. På Södermalm erhåller till exempel hemgårdarna detta stöd och erbjuder tillgång till samlingslokaler.

Förvaltningen har tydliga riktlinjer för ansökan om föreningsbidrag och demokrativillkoren kommer in innan ett föreningsbidrag beviljas:

Verksamheten eller aktiviteten ska vara partipolitiskt och religiöst obunden. Föreningens verksamhet eller aktiviteter ska vara öppen och tillgänglig för såväl medlemmar som ickemedlemmar. Verksamheten eller aktiviteten ska vara öppen och tillgänglig för alla oavsett funktionsvariation och bygga på demokratiska värderingar. Verksamheten eller aktiviteten ska främja jämställdhet, delaktighet, lika rättigheter och folkhälsa.

Föreningen ska ha en inriktning som ligger i linje med stadens policy för jämställdhet, jämlikhet, tillgänglighet och vara fri från våld och diskriminering.

I ansökan ska föreningen intyga att verksamheten är förenlig med demokrativillkoret enligt Stockholms stads riktlinjer för förenings- och kulturstöd, det vill säga att föreningen, eller någon av dess företrädare, inom ramen för verksamheten inte

- 1. utövar våld, tvång eller hot eller på annat otillbörligt sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter,*
- 2. diskriminerar eller på annat sätt bryter mot principen om alla människors lika värde,*
- 3. rättfärdigar, främjar eller uppmanar till sådana ageranden som anges i 1 eller 2, eller 4. motarbetar det demokratiska styrelseskicket.*

Förvaltningen tycker att det är viktigt att säkerställa att demokrativillkoren har implementerats och att de efterföljs. Om fastighetsnämnden, kulturförvaltningen, idrottsförvaltningens och stadens bolag anser att det kan finnas brister i de villkor som ställs ställer sig förvaltningen positiv till att frågorna utreds.

Barnrättsanalys

Förvaltningen uppfattar att förslaget kan ha en indirekt positiv konsekvens för barn. Detta eftersom föreningar, riktade mot barn och unga, som inte uppfyller demokrativillkoren stoppas från att hyra lokaler av staden.

Jämställdhetsanalys

Förvaltningen uppfattar inte att förslaget som lyfts i ärendet ger direkta eller indirekta konsekvenser för kvinnor respektive män eller flickor eller pojkar. En vidare jämställdhetsanalys genomförs därför inte.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 14 oktober 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningens synpunkter

I budget 2025 slås fast att kommunstyrelsen ska stödja nämnderna och bolagsstyrelsernas arbete för att säkerställa att lokalupplåtelser och föreningsstöd ges i enlighet med beslutade riktlinjer. Staden ska enbart stödja och samarbeta med organisationer och aktörer som står bakom den demokratiska rättsstatens principer, de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män. Demokrativillkor ska gälla för samtliga lokalupplåtelser och tydliggöras i stadens bokningsvillkor samt framgå i hyresavtal.

Vidare beskrivs att arbetet med förstärkt uppföljning av föreningsstödet ska fortsätta för att säkerställa att de som mottar stöd inte bedriver verksamheter med odemokratiska eller olagliga inslag. Samma principer gäller uthyrning av stadens lokaler och idrottsytor, rutiner ska finnas för att säkerställa att de som hyr följer stadens demokrativillkor.

Kommunstyrelsen har ett uppdrag i budget att utveckla arbetet med uppföljning och kontroll vid förhyrning av lokaler, bland annat genom utökade kontroller av hyresgäster samt fler stickkontroller. I budget 2026 föreslås att kommunstyrelsen ska uppdatera riktlinjerna med demokrativillkor vid lokalupplåtelser så att det framgår tydligare att de gäller för både kortsiktiga lokalupplåtelser av exempelvis möteslokaler och långsiktiga lokaluthyrningar.

Koncernledningen vill i sammanhanget lyfta fram det arbete som initierats i budget och som ligger i linje med intentionerna i motionen.

Underremisser

AB Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolaget anser att en utredning av hur stadens riktlinjer tillämpas kan vara värdefull för att säkerställa att villkoren är ändamålsenliga. Familjebostäder har, utifrån stadens riktlinjer för demokrativillkor, infört rutiner i form av en checklista och särskilda avtalsbestämmelser som ger rätt att säga upp avtal om lokaler används för icke tilltåren verksamhet.

AB StockholmsHems remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolaget ser positivt på att frågan uppmärksammas, och välkomnar en fördjupad diskussion kring hur de demokratiska villkoren tillämpas och följs upp i praktiken. Bolaget välkomnar ett utvecklat system för uppföljning, men vill samtidigt understryka behovet av resurser och tydliga verktyg. Att genomföra regelbunden

granskning av alla hyresgäster, inklusive eventuell vidareuthyrning, kräver resurser, tydliga indikatorer och samordning.

AB Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolaget ser behov av att kontinuerligt utveckla och förtydliga dessa villkor. Den demokratiska grundsynen måste vara tydlig i alla led – både vid beslut om stöd, och i den efterföljande kontrollen. Därför är det viktigt att fortsätta utveckla hur uppföljningen kan stärkas och att säkerställa att arbetet med kontroll av eventuella andrahands- och tredjehandsuthyrningar av lokaler blir mer systematiskt.

Reservationer m.m.

Fastighetsnämnden

Reservation av Hansi Karppinen (L)

Hansi Karppinen (L) föreslår att nämnden beslutar att bifalla motionen samt att därutöver anföra följande:

Fastighetskontorets remissvar bekräftar att det finns en bred samsyn kring vikten av att verksamhet i stadens lokaler vilar på en stabil demokratisk grund. Att svaret pekar på att riktlinjerna i grunden är tillräckliga innebär dock inte att de fungerar i praktiken, och det är just här Liberalerna menar att en översyn behövs. De fall som uppmärksammas, där lokaler i andra eller tredje hand har använts av aktörer som sprider antidemokratiska budskap eller agerar på uppdrag av auktoritära regimer, visar tydligt att nuvarande system inte förmår fånga upp sådana överträdelser. Även om dagens regelverk möjliggör prövning av andrahandsuthyrningar och tydliggör att förstahandshyresgästen bär ansvaret, återstår problemet att rutiner, kontrollmekanismer och uppföljning inte är tillräckligt utvecklade eller konsekvent tillämpade. Liberalerna ser därför ett tydligt behov av att stärka hela kedjan från villkorsformulering till faktisk efterlevnad.

I remissvaret lyfts även den hyresrättsliga begränsningen vid partiell sublokation, där samtycke från hyresvärden inte kan krävas. Denna juridiska ram gör det än viktigare att stadens egna arbetssätt är robusta och tydliga. När möjligheterna att agera är begränsade i själva lagstiftningen krävs desto starkare rutiner för att följa upp hur lokalerna används och av vilka. Liberalerna menar att detta är en central brist i dagens ordning och att riktlinjerna därför inte bara behöver förtydligas utan också skärpas på de punkter där ansvarsfördelningen är otydlig eller praxis varierar. Att remissinstanserna själva öppnar för att riktlinjerna kan behöva ses över visar att det finns ett naturligt tillfälle att genomföra den mer omfattande översyn som vår motion efterfrågar.

En annan viktig del som Liberalerna vill lyfta är att hela ekosystemet kring lokaluthyrningen måste omfattas av skärpta demokrativillkor. Det gäller inte bara stadens förvaltningar och hyresgäster utan även de aktörer som praktiskt hanterar uthyrningsprocesser, såsom mäklare och andra förmedlare. Även om dessa inte skriver under hyresavtalen är det rimligt att ställa krav på att de följer samma demokratiska riktlinjer som gäller för staden. På så sätt stärks ansvarsutkrävandet genom hela processen och risken minskar för att olämpliga verksamheter slussas in via brister i informationskedjan. Detta är en aspekt som i dag saknas men som är helt avgörande för ett fungerande förebyggande arbete.

Kulturförvaltningen pekar dessutom på flera punkter där förtydliganden av kriterier och tillämpning är nödvändiga. Liberalerna ser även ett behov av att tydliggöra när återbetalningskrav kan bli aktuella, särskilt vid upprepade överträdelser där

föreningar återkommande upplåter sina lokaler till verksamheter som inte lever upp till stadens demokratikrav. Det är inte rimligt att offentligt stöd fortsätter att utgå i situationer där en verksamhet indirekt möjliggör att antidemokratiska grupper får en plattform. Ett mer konsekvent och transparent system behövs, där allvarliga avvikelser kan få reella följder.

Sammantaget visar remissmaterialet att riktlinjerna på pappret kan se tillräckliga ut men att de i praktiken inte ger staden tillräckliga verktyg för att säkerställa att lokaler inte används av aktörer som motverkar demokratiska värderingar. Liberalerna anser att en samlad översyn är nödvändig för att stärka kontroll och uppföljning, tydliggöra ansvarsfördelningen och säkerställa att även förmedlande aktörer omfattas av samma krav.

Genom att skärpa systemet i sin helhet kan Stockholm fortsatt stå upp för demokrati, mänskliga rättigheter och alla människors lika värde.

Idrottsnämnden

Reservation av Hanna Wistrand (L), Mikael Peterson (C) och Leif Söderström (SD)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut.
2. Att bifalla motionen.
3. Att därutöver anföra följande:

Liberalerna och Centerpartiet anser att stadens demokrativillkor är en avgörande grund för att säkerställa att offentliga medel och lokaler endast används av aktörer som står upp för mänskliga rättigheter, jämställdhet och demokratiska värderingar.

Vi delar förvaltningens uppfattning om att nuvarande rutiner i många delar fungerar väl, men menar att det ändå finns behov av att förtydliga och stärka systemet. Det gäller särskilt möjligheterna att agera när en förening eller arrangör upplåter lokaler vidare till aktörer som inte lever upp till stadens värdegrund.

Förvaltningen beskriver att det saknas tydliga avtalsklausuler som ger rätt att häva avtal vid brott mot demokrativillkoren. Liberalerna och Centerpartiet menar att sådana bestämmelser bör införas för att ge staden ett konkret handlingsutrymme. Det är viktigt att även andra- och tredjehandsupplåtelser omfattas av samma krav och att dessa kontroller kan följas upp.

Vi noterar att förvaltningen bedömer att nuvarande villkor är tillräckligt strikta. Vi anser dock att även enstaka fall där antidemokratiska krafter får tillgång till stadens lokaler är oacceptabla. För att skydda demokratins värden måste regelverket ge förvaltningarna bättre verktyg för att agera snabbt och tydligt vid överträdelser.

Vi menar också att möjligheten till återkrav av stöd behöver tillämpas mer konsekvent, särskilt när föreningar upprepade gånger upplåter lokaler till olämpliga

aktörer. En sådan tillämpning stärker trovärdigheten i stadens arbete med demokrativillkoren.

Stockholms stad ska vara en förebild i att värna demokrati och mänskliga rättigheter. Genom att se över och vid behov skärpa villkoren skapar vi tydlighet, rättssäkerhet och förtroende för att våra gemensamma resurser inte används på sätt som undergräver demokratin.

Kulturnämnden

Reservation av Isabel Smedberg-Palmqvist (L) och Kristina Lutz m.fl. (M)

1. Att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut.
2. Att bifalla motionen.
3. Att därutöver anföra.

Kulturförvaltningen för fram en rad viktiga aspekter som i sig föranleder vikten av att klargöra och förtydliga demokratikriterierna och hur de kan efterlevas. Som vi ser det finns det anledning att se över hur kriterierna också kan skärpas. Även om oklarheter finns kring hyreslagen så bör det ändå finnas anledning att se över hur begäran om återbetalning tillämpas, framför allt från föreningar som återkommande låter andra föreningar som inte lever upp till demokratikriterierna husera i lokalerna.

Järva stadsdelsnämnd

Reservation av Åsa Nilsson Söderström (L)

1. Att bifalla motionen.
2. Att därutöver anföra följande:

Liberalerna i Stockholm anser att Stockholms stad har ett tydligt ansvar att säkerställa att alla organisationer, föreningar och aktörer som erhåller kulturstöd eller tillgång till stadens lokaler agerar i enlighet med de demokratiska värderingar som vi grundar vårt samhälle på. Dessa demokrativillkor, måste vara vägledande i alla led, inte bara när stöd beviljas utan även i efterföljande kontroll och uppföljning av verksamheterna.

Det har förekommit situationer där stadens lokaler har upplåtits till aktörer som fungerat som forum för auktoritära regimer att sprida sin politiska agenda och desinformation. Dessa evenemang är ett sätt för auktoritära företrädare att stärka sitt inflytande över människor som bor i Sverige. Det är allvarligt att organisationer som ska arbeta utifrån demokratiska värderingar, jämlikhet och allas lika värde inte följer dessa policyer när de upplåter sina lokaler vidare. Liberalerna befarar att detta inte är en enskild företeelse och sannolikt förekommer på fler ställen.

Därför är det mycket oroväckande att den rödgröna majoriteten ställer sig negativ till alla våra förslag om att skärpa villkoren och kontrollen. Det visar på en naivitet inför de hot vi som samhälle står inför.

Det finns organisationer som undergräver vår demokrati och hotar enskilda människor, även här i Järva. Därför måste vi skärpa reglerna för bidragsgivning och lokaluthyrning. Likaså behöver det finnas verktyg att ta till när reglerna inte följs.

Det bör också noteras att vid årsskiftet började skärpta demokrativillkor gälla för föreningar och församlingar som söker statliga bidrag. Vi Liberaler menar att det vore önskvärt att Stockholms demokrativillkor justeras så att de blir samstämmiga med de statliga.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation av Johan Lisspers (L)

Johan Lisspers (L) reserverar sig mot beslutet och föreslår att nämnden beslutar i enlighet med motionen.